

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครอง โรงเรียนพัทธยาอรุโณทัย สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ได้ค้นคว้าเอกสารแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของโรงเรียนพัทธยาอรุโณทัย สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

2. การจัดการศึกษาโรงเรียนเอกชน

3. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษา

4. ปัจจัยที่สนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม

5. การมีส่วนร่วมของชุมชนการจัดการศึกษา

5.1 การให้ความเห็นชอบนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา

5.2 การส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อกิจการของสถานศึกษา

5.3 การปฏิบัติตามที่กำหนดในกฎหมายว่าด้วยระเบียบทางการศึกษา

6. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สภาพทั่วไปของโรงเรียนพัทธยาอรุโณทัย สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

โรงเรียนพัทธยาอรุโณทัย เป็นโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เปิดทำการสอนเมื่อวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2515 โดยมี นายบุญส่วน หนองใหญ่ เป็นผู้ก่อตั้งและเป็นผู้รับใบอนุญาต และปัจจุบันมี นายสุวัฒน์ หนองใหญ่ เป็นผู้รับใบอนุญาตและผู้จัดการ มีนางวรพร จันทร์เดช เป็นครูใหญ่ตั้งแต่วันที่ 2 พฤษภาคม 2548 จนถึงปัจจุบันมีสถานที่ตั้งของโรงเรียนพัทธยาอรุโณทัย ตั้งอยู่เลขที่ 430/1-2 หมู่ 9 ซอยพัทธากลาง 1 ถนนพัทธากลาง ตำบลหนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี บนที่ดิน 8 ไร่ 55 ตารางวา การคมนาคมสะดวก สภาพแวดล้อมโดยรวมของโรงเรียนพัทธยาอรุโณทัยตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อยู่ใกล้แหล่งชุมชนที่

เป็นเขตที่พักอาศัย ไม่มีมลพิษและเสียงรบกวน โดยมีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 1,370 คน และแยกตามระดับการศึกษา ดังนี้

ระดับก่อนประถมศึกษา จำนวน 392 คน จัดชั้นเรียน 3 ชั้น 12 ห้องเรียน

ระดับประถมศึกษา จำนวน 775 คน จัดชั้นเรียน 6 ชั้น 21 ห้องเรียน

ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 203 คน จัดชั้นเรียน 3 ชั้น 6 ห้องเรียน

อัตราส่วนครูต่อนักเรียน = 1 : 24

อัตราส่วนนักเรียนต่อห้องเรียน = 36 : 1

สถิติการมาเรียนของนักเรียน = 98 %

สถิติการออกกลางคันของนักเรียน = 2 %

สถิติการจบการศึกษา = 100 %

อัตราการเรียนต่อของนักเรียน = 100 %

ข้อมูลครูและบุคลากร รวมทั้งหมด 85 คน ครูที่บรรจุจำนวน 55 คน ชาย 19 คน หญิง 36 คน

ครูที่ไม่บรรจุจำนวน 18 คน ชาย 4 คน หญิง 14 คน นักการ จำนวน 12 คน ชาย 2 คน หญิง 10 คน

ประกอบไปด้วยวุฒิการศึกษาแต่ละระดับคือ วุฒิกศษการ ปริญญาเอก - คน ปริญญาโท 5 คน

ปริญญาตรี 60 คน ต่ำกว่าปริญญาตรี 8 คน และมีคณะผู้บริหารสถานศึกษา คือ

ครูใหญ่	คือ	นางวราพร	จันทร์เดช
ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายบุคลากร	คือ	นายประยูร	จันทร์เดช
ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการ	คือ	นางวัชรวิ	วาระสิทธิ์
ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายธุรการ – การเงิน	คือ	นายนาวัน	หนองใหญ่
หัวหน้าฝ่ายอาคารสถานที่	คือ	นายนเรศ	รักษาคม
หัวหน้าฝ่ายกิจการนักเรียน	คือ	นางทิพสุคนธ์	สุนทรวิภาต
หัวหน้าฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ	คือ	นายเนรมิต	วาระสิทธิ์
หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์	คือ	นายชัยรัตน์	คำไม้

อายุเฉลี่ยของครู 29 ปี ประสบการณ์ทำงานของครูเฉลี่ย 3 ปี ชั่วโมงสอนโดยเฉลี่ยของครู = 22

คาบ/สัปดาห์ สถิติการอบรมพัฒนาบุคลากร = 100 % จำนวนครูตามเกณฑ์นักเรียนต่อครู = 24 : 1

จำนวนครูตามเกณฑ์ครูต่อห้องเรียน = 1 : 1

อาคารเรียนมีจำนวน 3 หลัง 39 ห้องเรียน อาคารประกอบ 1 หลัง ได้แก่ อาคาร
อเนกประสงค์ห้องส่งเสริมการเรียนรู้และกิจกรรม จำนวน 12 ห้อง ได้แก่ ห้องทดลองวิทยาศาสตร์ 1
ห้องห้องคอมพิวเตอร์ 2 ห้อง ห้องนาฏศิลป์ดนตรี 3 ห้อง ห้องเรียน E-learning 4 ห้อง
ห้องกิจกรรมอื่น 1 ห้อง ห้องพยาบาล 1 ห้อง จำนวนคอมพิวเตอร์ต่อนักเรียน = 1 : 2

สภาพของชุมชนในเขตบริการ (ประกอบด้วย จำนวนประชากรในเขตพื้นที่บริการ,
อาชีพของประชากร, การนับถือศาสนา, รายได้ต่อปี, ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง, ชีวิต

ความเป็นอยู่, ความเข้มแข็งของชุมชน, ความต้องการของชุมชน และความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน)

1. จำนวนประชากร 94,662 คน ประชากรแฝง 400,000 – 500,000 คน
 2. อาชีพสำคัญ การค้าขายและการบริการนักท่องเที่ยว (ร้อยละ 87) นอกนั้น เกษตรกรรม ประมง ผู้ปกครองและชุมชน บุคลากรส่วนใหญ่อาศัยในพื้นที่ และค้าขาย
 3. ศาสนา พุทธ (ร้อยละ 80) อิสลาม (ร้อยละ 16) คริสต์ (ร้อยละ 2) อื่น ๆ (ร้อยละ 2)
 4. รายได้เฉลี่ยต่อครอบครัว 250,000/ คน ต่อ 1 ปี
 5. ลักษณะ/สภาพของชุมชน ส่วนใหญ่เป็นชุมชนพาณิชย์กรรมและบริการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว
 6. แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ซากหาคพัทธยา วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร เมืองจำลอง เมืองพัทยา สวนนงนุช อุทยานหินล้านปีและฟาร์มจระเข้ สวนเสือศรีราชา สวนสัตว์เปิดเขาเขียว พระพุทธรูปแกะสลักหน้าผาเขาชีจรรย์
 7. โอกาสของสถานศึกษากับความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ของชุมชน
ผู้บริหารมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเป็นที่ยอมรับของหน่วยงาน ผู้ปกครองและชุมชนบุคลากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชนมีโอกาสดำเนินกิจกรรมในชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ
 8. ข้อจำกัดของสถานศึกษากับความร่วมมือของชุมชน
ความร่วมมือของชุมชนกับสถานศึกษาส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปแบบของการให้บริการสถานที่หรือสนับสนุนทรัพยากรมากกว่าเข้าร่วมในการบริหารจัดการการศึกษา
- ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน
- แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ได้แก่ ซากหาคพัทธยา วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร เมืองจำลอง เมืองพัทยา สวนนงนุช อุทยานหินล้านปีและฟาร์มจระเข้ สวนเสือศรีราชา สวนสัตว์เปิดเขาเขียว พระพุทธรูปแกะสลักหน้าผาเขาชีจรรย์
- ปรัชญาของโรงเรียน “วินัยเยี่ยม เปี่ยมคุณธรรม วิชาล้ำ คำชูไทย”
- สัญลักษณ์ประจำโรงเรียน “หนังสือบนมหาสมุทร ที่มีพระอาทิตย์ให้แสงสว่าง”
- สีประจำโรงเรียน “ฟ้า-น้ำเงิน”
- ดอกไม้ประจำโรงเรียน “ดอกสร้อยฟ้า”
- วิสัยทัศน์ (Vision)
- มุ่งพัฒนาโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ ผู้เรียนมีความเป็นเลิศมีคุณธรรม ดำรงความเป็นไทย และร่วมใจกับชุมชน

พันธกิจ (Mission)

1. พัฒนาสื่อการเรียนรู้เพื่อบริการทางการศึกษาให้นักเรียนและชุมชน
2. พัฒนานักเรียนให้ได้คุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา
3. พัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรม นำเอกลักษณ์ไทย

เป้าประสงค์

1. ส่งเสริมพัฒนาโรงเรียน ครู นักเรียน
2. มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา
3. มีคุณธรรม จริยธรรม รักษาความเป็นไทยและชุมชนให้การสนับสนุน

กลยุทธ์

1. การบริหารสู่ความสำเร็จ
2. สร้างศักยภาพด้วยเทคโนโลยี
3. ส่งเสริมผู้เรียนสู่ความเป็นเลิศ

การจัดการศึกษาโรงเรียนเอกชน

การศึกษาเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาดังกล่าวในสังคมได้ เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองตลอดชีวิตตั้งแต่การวางรากฐาน พัฒนาการของชีวิตเมื่อแรกเกิด การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถด้านต่าง ๆ ที่จะดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง รวมพลังกันสร้างและพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนได้

การจัดการศึกษาในประเทศไทย เป็นภาระหน้าที่โดยตรงของรัฐ แต่จากอดีตที่ผ่านมา รัฐมีศักยภาพไม่เพียงพอที่จะจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึง จึงเปิดโอกาสและส่งเสริมให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐบาลโดยสนับสนุนให้จัดตั้งโรงเรียนเอกชน ทุกระดับ ทุกประเภท การศึกษาเอกชนจึงมีบทบาทสำคัญที่ได้สร้างสรรค์และพัฒนาประชากรส่วนหนึ่งของประเทศให้มีความรู้ความสามารถ ผลผลิตทางด้านทรัพยากรที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนเอกชนจำนวนมากที่เป็นกำลังสำคัญในการสร้างความก้าวหน้าให้แก่ประเทศชาติทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการเมือง การปกครอง ปรากฏให้เห็นที่ประจักษ์อย่างชัดเจน จึงกล่าวได้ว่าการศึกษาเอกชนมีส่วนในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตลอดมา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542, หน้า 13)

การจัดการศึกษาในประเทศไทย กล่าวได้ว่าเอกชนดำเนินงานก่อนการศึกษาในระบบโรงเรียนภาครัฐ กล่าวคือ ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พ.ศ. 2199-2231 และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2394-2411 ซึ่งเน้นจุดที่มีการเผยแพร่วิทยาศาสตร์ไปกับการให้การศึกษาหาความรู้ในระดับสูงของยุคนั้น ๆ ให้ความสนใจที่จะแสวงหาความรู้และวิทยาการทันสมัยต่าง ๆ ต่อมาจึงได้จัดตั้งเป็นโรงเรียนเอกชน ที่จัดการศึกษาแบบสมัยใหม่ (ตามแบบตะวันตก) และขยายเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โรงเรียนเอกชน ที่จัดตั้งขึ้นในระยะแรกยังคงดำเนินกิจการจนถึงทุกวันนี้ ได้แก่ โรงเรียนอรุณประดิษฐ์ จังหวัดเพชรบุรี พ.ศ. 2408 โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย พ.ศ. 2413 โรงเรียนอัสสัมชัญ พ.ศ. 2440 โรงเรียนเหล่านี้ถึงแม้จะจัดตั้งมานานนับร้อยปี แต่ก็ยังได้รับความศรัทธาและความนิยมมาโดยตลอด เนื่องจากความมั่นใจในคุณภาพของการจัดการศึกษาที่เป็นไปอย่างต่อเนื่องนั้นเอง การจัดการศึกษาเอกชน ได้มีผู้คิดแนวทางในการบริหารงานสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (จรวพร ธรณินทร์, 2543, หน้า 1-7) ได้กล่าวไว้ดังนี้

จุดเด่นของการศึกษาเอกชน

1. โรงเรียนเอกชนมีความคล่องตัวและรวดเร็วในการตัดสินใจ โดยผู้บริหารมีความรู้พื้นฐาน ทักษะ และประสบการณ์การบริหารเชิงธุรกิจและการศึกษามาอย่างดี ไม่ยึดติดอยู่กับกฎระเบียบมวนัก
2. การทำงานต้องมุ่งมั่นเพื่อความอยู่รอดของกิจการ จึงต้องบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ ให้คุ้มค่าการลงทุน เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและสามารถจัดหาบุคลากรที่มีคุณภาพเข้ามาทำงาน โดยจ่ายค่าตอบแทนที่เหมาะสมได้
3. การจัดการอาชีวศึกษาเอกชน และการฝึกวิชาชีพในการจัดการศึกษานอกระบบ สามารถจัดได้ในปริมาณและคุณภาพที่น่าพอใจ และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป

สภาพปัญหาของการศึกษาเอกชน

อย่างไรก็ตามสภาพของโรงเรียนเอกชนในประเทศไทย อาจกล่าวได้ว่ายังประสบปัญหาอยู่มากในหลายด้าน เช่น

1. มีความแตกต่างกันด้านคุณภาพระหว่างโรงเรียนเอกชนด้วยกันโดยขึ้นอยู่กับความเก่าแก่ ขนาด ศักยภาพของผู้บริหาร ความเอาใจใส่ของครู และระบบการจัดการเรียนการสอนทำให้การยอมรับของครูและผู้ปกครอง ไม่เท่ากันระหว่างโรงเรียน ซึ่งปัญหาในลักษณะเดียวกันนี้ก็ได้เกิดขึ้นกับโรงเรียนของรัฐด้วย
2. สภาพลักษณะโรงเรียนเอกชนในสายตาประชาชน ยังมีเรื่องต้องแก้ไขหลายเรื่อง เช่น การเก็บเงิน ค่าเล่าเรียนและค่าใช้จ่ายอื่นสูง ครูไม่ได้รับเงินเดือนเต็มตามวุฒิ เป็นต้น

3. สัดส่วนจำนวนนักเรียนในโรงเรียนเอกชนเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนในโรงเรียนรัฐได้ลดลงในรอบ 10 ปี ที่ผ่านมา โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษา

4. การควบคุมจากรัฐในด้านกฎระเบียบยังไม่คล่องตัว ขาดระบบติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

5. ความมั่นคงในวิชาชีพครูและอัตราเงินเดือนยังไม่จูงใจมากพอ

แนวทางแก้ไขปัญหาโดยทั่วไปของการศึกษาเอกชน

การปฏิรูปการศึกษาเอกชนเป็นเรื่องจำเป็น เพื่อให้การศึกษาเอกชนเข้ามาเป็นทางเลือกของประชาชนให้เกิดการแข่งขันในเชิงคุณภาพ แนวทางปฏิรูปการศึกษาเอกชน จึงต้องร่วมมือกันหลายฝ่ายตั้งแต่รัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการและโรงเรียนเอกชน โดยมีหลักการทั่วไป ดังนี้

1. รัฐควรกำหนดนโยบายให้ชัดเจนว่า เอกชนมีส่วนร่วมจัดการศึกษา รัฐจะเน้นการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาสที่โรงเรียนเอกชนเข้าไปไม่ถึง หรือในสาขาวิชาที่ขาดแคลนต้องลงทุนสูง และรัฐจะไม่เป็นผู้ดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนในเขตพื้นที่ทั้งหมด โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ซึ่งมีโรงเรียนเอกชนตั้งอยู่แล้ว ในกรณีที่เกิดผลกระทบกับการศึกษาเอกชนให้รับฟังความคิดเห็นของภาคเอกชนประกอบการพิจารณาตัดสินใจของรัฐ

2. สนับสนุนด้านการเงินให้กับสถานศึกษาเอกชน เช่น เงินอุดหนุนการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยให้จัดเก็บค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ได้ตามภาวะเศรษฐกิจและอย่างเป็นธรรม เช่น รถโรงเรียน อาหารกลางวัน ค่ากิจกรรมทัศนศึกษา

3. สนับสนุนโรงเรียนเอกชนจัดการศึกษาได้คุณภาพมาตรฐานและสิทธิประโยชน์เช่นเดียวกับสถานศึกษาของรัฐ

4. แก้ไขกฎระเบียบของรัฐเพื่อให้การศึกษาเอกชนสามารถบริหารได้คล่องตัว

5. พัฒนาระบบประกันคุณภาพให้มีมาตรฐานคุณภาพอยู่ในระดับสูง โดยใช้กระบวนการประเมิน เช่นเดียวกับมาตรฐานระบบประกันคุณภาพของสถานศึกษาของรัฐ

6. หน่วยงานจัดการศึกษาภาครัฐต้องร่วมมือกับการศึกษาเอกชน ในการกำหนดนโยบายและวิธีน่านโยบายไปสู่การปฏิบัติ เพื่อแก้ปัญหาสำคัญร่วมกัน โดยมีการจัดลำดับความสำคัญของงาน มีความมุ่งมั่นและทำต่อเนื่อง

7. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ควรเพิ่มบทบาทในการเป็นสำนักงานส่งเสริมการลงทุนทางการศึกษา

8. ต้องพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยของโรงเรียนเอกชน เพื่อฝึกนักเรียนให้รู้จักสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบควบคู่ไปกับการฝึกให้คิดเป็นทำเป็น เพื่อให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ทั้งนี้เพื่อสร้างเสริมภาพลักษณ์ของโรงเรียนเอกชน ที่เน้นผลผลิตที่มีคุณภาพและ

มีคุณธรรม

นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.)

1. จะดำเนินนโยบายในการปฏิรูปการศึกษาเอกชนให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยเน้นการบริหารและการจัดการศึกษาเอกชนให้มีความเป็นอิสระเป็นนิติบุคคลและมีคุณภาพ สถานศึกษาเอกชนจัดการศึกษาได้ทุกระดับและทุกประเภท โดยรัฐต้องให้การสนับสนุนด้านเงินอุดหนุน สิทธิประโยชน์และด้านวิชาการให้สถานศึกษาเอกชนมีมาตรฐานและสามารถพึ่งตนเองได้
2. จะดำเนินงานตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ในเรื่อง
 - 2.1 การสร้างความเข้าใจให้บุคลากรทางการศึกษาเอกชน เข้าใจสาระและแนวปฏิบัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ โดยเฉพาะมาตรา 43 ถึงมาตรา 46
 - 2.2 การจัดระบบการวัดและประเมินผลตามวิธีการของ GPA / PR ในการสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยของโรงเรียนเอกชน ทั้งโรงเรียนนานาชาติ โรงเรียนมัธยมจากทั่วประเทศ โรงเรียนอาชีวศึกษา และนักเรียนที่จบการศึกษาก่อนปี 2541 เพื่อให้นักเรียนโรงเรียนเอกชนได้สิทธิประโยชน์ในการวัดและประเมินผล และการสอบเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา เช่นเดียวกับโรงเรียนของรัฐ
 - 2.3 การตรวจสอบคุณภาพการบริหารกองทุนกู้ยืมทางการศึกษาเพื่อให้โรงเรียนเอกชนจัดสรรเงินทุนตามความจำเป็นของผู้เรียน โดยไม่ใช้เงินกู้ยืมเป็นเครื่องมือโฆษณาชักชวนให้เข้าเรียนซึ่งไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกองทุน
 - 2.4 การดูแลความปลอดภัยของโรงเรียนที่จัดการศึกษานอกระบบ โดยเฉพาะโรงเรียนกวดวิชา เพื่อให้มีจำนวนนักเรียนต่อห้องเรียนไม่แออัดแน่น และมีมาตรการป้องกันอุบัติเหตุและจัดได้อย่างมีคุณภาพ
3. จะพัฒนาการศึกษาเอกชนให้มีมาตรฐานคุณภาพและได้รับสิทธิประโยชน์ เช่นเดียวกันกับการศึกษาที่จัดโดยรัฐ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จะร่วมกับสถานศึกษาเอกชนในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการในการประเมินตนเองของสถานศึกษา และให้การสนับสนุนการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ จนได้รับการประกันคุณภาพจากการประเมินภายนอก
4. เน้นการพัฒนาครูและผู้บริหารการศึกษาเอกชน ให้มีใบประกอบวิชาชีพครู ใบประกอบวิชาชีพผู้บริหาร และความมั่นคงในการประกอบอาชีพ ได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสม โดยสนับสนุนให้ครูและผู้บริหารมีทัศนคติในการทำงานเพื่อมุ่งที่คุณภาพของผู้เรียน และคำนึงถึงการให้บริการที่ดีที่สุดแก่ผู้เรียน

วิสัยทัศน์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จะเป็นหน่วยงานจัดการศึกษาเอกชนในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ที่ได้รับการยอมรับในการส่งเสริม สนับสนุน และร่วมพัฒนาสถานศึกษาเอกชน ให้มีมาตรฐานคุณภาพการศึกษาและได้รับประโยชน์เช่นเดียวกับการจัดการศึกษาของรัฐ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 3, 2547 หน้า 22)

ภารกิจของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

เพื่อให้วิสัยทัศน์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ปี พ.ศ. 2543 บรรลุเป้าหมาย จึงกำหนดภารกิจและมาตรการดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 3, 2547 หน้า 22)

1. การปฏิรูปการศึกษาเอกชนให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

1.1 ทำความเข้าใจกับผู้บริหารและครูให้รู้เจตนารมณ์ และสาระของรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ตลอดจนกระบวนการปฏิรูปการศึกษาที่กำลังเกิดขึ้นในกระทรวงศึกษาธิการ

1.2 จัดประชุมประชาพิจารณ์เพื่อรับข้อคิดเห็นจากบุคลากรการศึกษาเอกชน เพื่อดำเนินการปฏิรูปการศึกษาเอกชนให้ก้าวหน้าทันเหตุการณ์

1.3 ร่วมพัฒนาให้โรงเรียนเอกชนมีสภาพเป็นนิติบุคคล เพื่อให้การบริหารเป็นองค์กรแบบคล่องตัวมีประสิทธิภาพและมีความเป็นอิสระคล่องตัวโดยมีการกำกับติดตามการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาจากรัฐ

2. การจัดการศึกษาเอกชนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.1 ติดตามนโยบายและแผนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้การศึกษาเอกชนได้รับการอุดหนุนจากรัฐในอัตราเดียวกันกับการศึกษาที่รัฐจัดเอง

2.2 ปรับระบบการอุดหนุนโรงเรียนเอกชน ให้โรงเรียนมีเงินอุดหนุนเพื่อใช้เป็นงบประมาณสำหรับดำเนินการ เงินเดือนครู สวัสดิการและค่าตอบแทนในอัตราที่เป็นธรรม

2.3 กำหนดอัตราค่าใช้จ่ายที่โรงเรียนเอกชนสามารถจัดเก็บได้ ในส่วนที่รัฐมิได้อุดหนุน โดยคำนึงถึงความคุ้มค่าในการลงทุน ความสามารถอยู่รอดของกิจการ ความยอมรับในมาตรฐานคุณภาพ และความเป็นธรรมกับผู้ปกครอง

2.4 จัดบริหารกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา เงินกู้ยืมเพื่อพัฒนาสถานศึกษา เงินกู้ยืมเพื่อลงทุนในด้านการก่อสร้าง และบำรุงรักษาอาคาร อุปกรณ์ และสื่อเพื่อการศึกษา และกองทุนต่าง ๆ

เพื่อช่วยเหลือสถานศึกษา ครู และนักเรียนเอกชนที่มีความจำเป็น โดยคำนึงถึงการบริการที่รวดเร็ว และยุติธรรม

2.5 เร่งรัดระบบเทียบโอนเพื่อให้ นักเรียนได้ประโยชน์สูงสุดในกรณีที่ต้องเปลี่ยนย้ายสถานศึกษาทุกระดับและทุกประเภท

2.6 สนับสนุนให้สถานศึกษาเอกชนแต่ละแห่งพัฒนาขีดความสามารถ ให้จัดการศึกษาได้หลายระดับ หลายประเภท โดยบริหารอย่างมืออาชีพ ใช้ทักษะบริหารธุรกิจในการดำเนินงาน โดยมุ่งพัฒนาการศึกษาที่มีคุณภาพ

3. การพัฒนาคุณภาพนักเรียนโรงเรียนเอกชน

3.1 ส่งเสริมโรงเรียนเอกชนให้สร้างวิทยาศาสตร์ ความเข้มแข็งในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะความเป็นเลิศด้านภาษาอังกฤษ คอมพิวเตอร์ ทักษะบริหารจัดการ และความสามารถพิเศษที่โรงเรียนมีความถนัดและสนใจ

3.2 กระบวนการจัดการเรียนการสอนให้นับผู้เรียนเป็นหลัก ในกระบวนการเรียนรู้ให้คิดและปฏิบัติเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และได้รับการฝึกให้เกิดเรียนรู้จากระบบการศึกษาตามอัธยาศัยและตลอดชีวิต

3.3 การวัดและประเมินผลจะใช้วิธีการที่หลากหลาย มีการใช้แฟ้มสะสมผลงานเพื่อแสดงศักยภาพที่แท้จริงของผู้เรียน

3.4 โรงเรียนเอกชนที่มีความพร้อมจะเปิดบริการเครือข่ายข้อมูลข่าวสารทางอินเทอร์เน็ต

4. การสร้างเสริมบรรยากาศในสถานศึกษาเอกชน

4.1 โรงเรียนเอกชนจะเน้นการพัฒนาคุณธรรมและทักษะชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการพึ่งตนเอง กล้าแสดงความคิดเห็น

4.2 โรงเรียนช่วยเสริมสร้างให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ ได้รับกำลังใจ คำชื่นชมจากครูที่เอาใจใส่และเข้าใจ เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้เรียน

4.3 โรงเรียนพัฒนาห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยยินดีลงทุนจัดซื้อและอุปกรณ์เพื่อให้ครูมีอุปกรณ์การเรียนการสอน ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และเรียนอย่างมีความสุข

4.4 พัฒนานิสัยรักการอ่าน และทักษะที่นำไปสู่การศึกษาตลอดชีวิต

5. การพัฒนาครูโรงเรียนเอกชน

5.1 จัดการประชุมฝึกอบรมพัฒนาหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้ครูโรงเรียนเอกชนได้รับใบประกอบวิชาชีพครู

5.2 ส่งเสริมการบริหารงานของสมาคม องค์กรวิชาชีพการศึกษาเอกชน เพื่อช่วยกันสร้างมาตรฐานวิชาชีพครูของโรงเรียนเอกชน

5.3 จัดระบบการพัฒนาเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และเรียนรู้ทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการสอน (Teaching Research)

6. การพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนเอกชน

6.1 พัฒนาผู้รับใบอนุญาต และผู้จัดการโรงเรียนเอกชน ให้มีทักษะการบริหาร การศึกษานอกเหนือจากทักษะการบริหารธุรกิจที่มีความสันทัดอยู่เดิม

6.2 พัฒนาผู้บริหารจนได้ใบประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา

6.3 พัฒนาทักษะการพัฒนาทีมคุณภาพ เพื่อร่วมทำงานกันเป็นทีม โดยมุ่งผลงานที่มีคุณภาพ

7. การสร้างการยอมรับและความมีส่วนร่วมจากประชาชน

7.1 เสริมสร้างภาพลักษณ์ของการศึกษาเอกชนให้มีมาตรฐานคุณภาพอยู่ในระดับสูง โดยใช้กระบวนการการประเมินเช่นเดียวกันกับการศึกษาที่จัดโดยรัฐ

7.2 รายงานความก้าวหน้าและประชาสัมพันธ์ในการพัฒนาการศึกษาเอกชนให้ประชาชนทั่วไปทราบเป็นระยะและต่อเนื่อง

7.3 ส่งเสริมโรงเรียนให้มีโครงการและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ต่อผู้ ขาดเสียดิต อดายมุข การพนัน และการทะเลาะวิวาท ตามโครงการโรงเรียนสีขาว ของกระทรวง ศึกษาธิการ เพื่อให้ผู้ปกครองมีความมั่นใจในคุณภาพและความปลอดภัยของชีวิตนักเรียน

7.4 มีการจัดประชาพิจารณ์ รับฟังความคิดเห็นจากผู้ปกครองและประชาชน

7.5 พัฒนาระบบการบริหารสถานศึกษา ให้ร่วมพัฒนาโรงเรียนด้วยความมุ่งมั่น และเข้าใจปรัชญาการปฏิรูปการศึกษาตามทิศทางใหม่

8. การพัฒนาข้าราชการ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

8.1 จะปรับปรุงการบริหารงานบุคคล ให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ได้รับความเป็นธรรมและมีโอกาสก้าวหน้าทางวิชาชีพ

8.2 จะพัฒนาข้าราชการให้มุ่งมั่นในการให้บริการที่ดี ได้รับกำลังใจจากผู้บริหาร ทำให้ทีมงานมีคุณภาพ ร่วมมือร่วมใจ

8.3 ส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างข้าราชการ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการ ศึกษาเอกชน กับผู้บริหาร และครูโรงเรียนเอกชน ให้มีทัศนคติที่ดีต่อกัน และร่วมกันพัฒนาเพื่อให้ โรงเรียนเอกชนก้าวหน้าได้รับการประกันคุณภาพจากองค์กรอิสระจากภายนอกที่เข้ามาประเมิน

ยุทธศาสตร์ของการปฏิรูปการศึกษาเอกชน

จรวชพร ธรณินทร์ เลขานุการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ได้สรุป
ขอบเขตการปฏิรูปการศึกษาเอกชน ไว้ดังนี้

1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จะเป็นหน่วยงานส่งเสริมและอุดหนุน
การจัดสรรทรัพยากร การช่วยเหลือทางวิชาการให้กับโรงเรียนเอกชน โดยมีคำขวัญว่า “WE DO
THE BEST” ข้าราชการสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จะทำงานให้ดีที่สุด
2. สร้างการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย โดยมีคำขวัญว่า “WE WORK HANDS IN
HANDS” เป็นการทำงานร่วมกันทุกฝ่ายตั้งแต่ส่วนราชการ สมาคม องค์กรวิชาชีพ ผู้ปกครอง
ประชาชน และนักเรียนเข้ามาร่วมสนับสนุนการศึกษาเอกชน
3. พัฒนาทีมงานของ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน โดยมีคำขวัญว่า
“WE ARE QUALITY TEAM” ให้ทำงานอย่างมืออาชีพ และร่วมพัฒนาผู้บริหารและครูโรงเรียน
เอกชนให้ทำงานเป็นทีมคุณภาพ
4. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และโรงเรียนเอกชนจะพัฒนาระบบ
บริหารจัดการ โดยมีฐานข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ดังคำขวัญที่ว่า “WE DELIVER BEST
SERVICES” เน้นความพึงพอใจของผู้รับบริการ มีกระบวนการทำงานที่ดีและมาตรฐานการจัด
การศึกษาสูง

นโยบายของรัฐบาลต่อการจัดการศึกษาเอกชน แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อการจัดการศึกษาเอกชน สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาเอกชนได้สรุปเป็นระยะเวลาดังนี้

ระยะที่ 1 ความเป็นอิสระของการศึกษาเอกชน (พ.ศ. 2395-2461) ซึ่งเป็นระยะก่อน
การจัดตั้งโรงเรียนเอกชนแห่งแรก จนถึงการใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ ฉบับที่ 1
ระยะนี้โรงเรียนเอกชนสามารถดำเนินการได้โดยไม่มี การควบคุม เนื่องจากเหตุผลทางการเมือง
ระหว่างประเทศเป็นยุคที่ประเทศตะวันตกกำลังขยายอำนาจทางการเมืองยุคจักรวรรดินิยม
ในขณะนั้นมีโรงเรียนเอกชนทั้งหมด 127 โรง

ระยะที่ 2 การควบคุมโรงเรียนเอกชน (พ.ศ. 2461-2480) ในระยะนี้รัฐบาลได้กำหนด
พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ไว้ 2 ฉบับ คือ พ.ศ. 2461 และ พ.ศ. 2464 เพื่อควบคุมกิจการ
ของโรงเรียนสอนภาษาจีนและการสอนลัทธิการเมืองเป็นหลัก ในปี พ.ศ. 2464 รัฐบาลประกาศใช้
พระราชบัญญัติประถมศึกษาซึ่งบังคับให้ กุลบุตร กุลธิดา ต้องได้รับการศึกษา อย่างน้อย 4 ปี
มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดย “คณะราษฎร” และนโยบายการขยายการศึกษาให้เร็วขึ้น เพื่อ
ส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย จึงมีโรงเรียนเอกชนเพิ่มขึ้นเป็น 1,230 โรง

ระยะที่ 3 ความเฟื่องฟูของโรงเรียนเอกชน (พ.ศ. 2480-2503) รัฐบาลเริ่มให้เงินอุดหนุนให้การรับรองวิทยฐานะ มีนโยบายเด่นชัดให้เอกชนร่วมรับผิดชอบการศึกษาของบ้านเมือง โรงเรียนเอกชนจึงเพิ่มขึ้นเป็น 2,587 โรงเรียน

ระยะที่ 4 การหยุดชะงักและขยายตัวของโรงเรียนเอกชน (พ.ศ. 2507-2518) รัฐบาลขยายการศึกษาภาคบังคับเป็น 7 ปี โรงเรียนรัฐบาลขยายตัวอย่างมาก จึงมีผลกระทบต่อโรงเรียนเอกชน แต่รัฐยังไม่สามารถดำเนินงานได้ตามเป้าหมาย เพราะปัญหาด้านงบประมาณ และการขาดแคลนครูเอกชนจึงยังพอมีโอกาสขยายตัวได้อีกบ้างเล็กน้อย

ระยะที่ 5 การแสวงหาแนวทางใหม่ไปสู่ทางเลือก (พ.ศ. 2518-ปัจจุบัน) การประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2518 และพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 ส่งผลต่อการดำเนินการของโรงเรียนเอกชนอย่างมากเพราะมีการควบคุมมาตรฐานอย่างเข้มงวด ควบคุมการเก็บค่าธรรมเนียมการเรียนตามอัตราที่กำหนด และรัฐมีนโยบายในการหยุดให้เงินอุดหนุนโรงเรียนเอกชนที่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 แต่ในช่วงนี้เองที่เริ่มมีการจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์เพื่อนำดอกผลไปใช้จ่ายเป็นสวัสดิการสำหรับครูใหญ่และครู โรงเรียนเอกชนเช่นเดียวกับข้าราชการทั่วๆ ไป

ส่วนที่ 2 ปัจจุบันรัฐบาลกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาพื้นฐานเป็น 9 ปี และตามแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับ พ.ศ. 2535 ทำให้หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาทุกสังกัดขยายปริมาณโรงเรียนและการรับนักเรียนอีกมากมาย ในระยะนั้นโรงเรียนเอกชนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้รับผลกระทบโดยตรง จนทำให้ปริมาณลดลงและมีแนวโน้มจะเลิกกิจการ

สิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบันตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 43 กำหนดให้รัฐรับผิดชอบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 46, 47 และ มาตรา 48 ให้เอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของรัฐด้วย โดยรัฐบาลมีเงินกองทุนให้เอกชนกู้ยืมเพื่อขยายสถานศึกษา หรือจัดตั้งสถานศึกษาใหม่ๆ เปิดโอกาสให้โรงเรียนเอกชนเก็บค่าธรรมเนียมการเรียนตามความเหมาะสม การให้บัตรอุดหนุนค่าเล่าเรียน รวมทั้งจัดให้มีเงินยืมเรียน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นมิติใหม่ของเอกชน ซึ่งผู้ลงทุนจัดการศึกษาจะต้องศึกษาหาแนวทางให้ชัดเจน เพื่อกำหนดทิศทางที่ต้องการจะก้าวไปในอนาคตท่ามกลางกระแสการขยายตัวของโรงเรียนภาครัฐ ความผันผวนด้านการเมือง และความวิกฤตของเศรษฐกิจ โรงเรียนเอกชนยังต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และต้องเร่งพัฒนาคุณภาพไปสู่ระดับสากล สร้างจุดเด่นที่สามารถจะขยายการศึกษาสู่นานาชาติประเทศได้ต้องพร้อมที่จะไปยืนอยู่บนจุดที่เป็น “ทางเลือก” ของผู้รับบริการการศึกษาอย่างมีคุณภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น สำนักงานบริหารงาน
คณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ตามพระราช
บัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 มีอำนาจดังนี้

1. บริหารงานราชการทั่วไปของสำนักงาน
2. ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยโรงเรียนเอกชน
3. เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการการศึกษาเอกชนและกระทรวง เพื่อประกอบ

การพิจารณากำหนดนโยบายและแผนพัฒนาการจัดการศึกษาเอกชน จัดทำและประสานผลการ
ปฏิบัติงานของสำนักงานให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนแม่บทของกระทรวง รวมทั้งกำกับ
เร่งรัดติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนงานของหน่วยงานในสังกัด และดำเนินการ
เกี่ยวกับงานสถิติและประเมินผล โดยประสานแผนงาน นโยบาย ด้านวิชาการกับสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสำหรับโรงเรียนในส่วนภูมิภาค

4. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานหรือตามที่กระทรวง
หรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษา

การบริหารงานในองค์กรใดผู้บริหารยึดมั่นถือมั่นต่อความคิดของตนเองเป็นใหญ่ โดย
ไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้ร่วมงาน องค์กรนั้นก็ขาดความจริงใจต่อการทำงานของผู้ร่วมงาน
และทำให้ผู้ร่วมงานขาดความรักในองค์กรนั้นด้วยอีกทั้งยังมองว่าผู้บริหารไม่เห็นคุณค่าของพวกตน
พฤติกรรมก็จะแสดงออกมาในรูปของความเฉื่อยชาไม่เอาใจใส่ (เอกชัย กี่สุขพันธุ์, 2538, หน้า 25)
ดังนั้นการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมจะทำให้ฝ่ายปฏิบัติกับผู้บริหารมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
เมื่อใดถ้าเจ้าหน้าที่ยอมรับ เป้าหมายขององค์กรมาเป็นเป้าหมายของตนแล้วก็จะยอมจะทำให้องค์กร
ประสบผลสำเร็จมากขึ้น เท่านั้น ทั้งนี้เพราะบรรยากาศในการทำงานจะเกิดความสามัคคี มีความ
เข้าใจซึ่งกันและกันมีความเป็นระเบียบ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดพลัง

การจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษา
เอกชน (สช.) จะมีประสิทธิภาพทางการเรียนสูงได้นั้นจะต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน และ
ชุมชน เป็นอย่างดี จึงเป็นหน้าที่ประการสำคัญที่ประชาชนควรต้องมีส่วนร่วมในการบริหารการ
ศึกษา เพราะการจัดการศึกษาที่ดีจะต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
(สุรัฐ ศิลปอนันต์, 2541, หน้า 23) การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทราบถึง
ความต้องการของท้องถิ่นและกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาการศึกษาได้สอดคล้องกับความต้องการ
ของชุมชน

ความหมายของการมีส่วนร่วม การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นการบริหารในรูปแบบที่สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา เป็นกระบวนการที่สนับสนุนและส่งเสริมพัฒนามาตรฐานการศึกษา ซึ่งนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2525, หน้า 183) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงการเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการ (Contribution) ให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

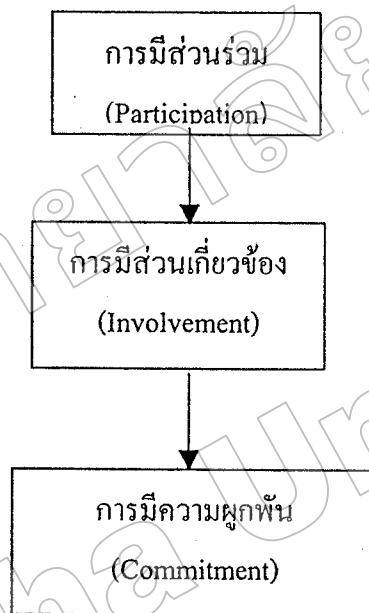
ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527, หน้า 2) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน คือการที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของคนในการจัดการและความคุ้มครองการใช้ทรัพยากรกระจายทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ของการดำรงชีพของทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคมในการมีส่วนร่วมของประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกในรูปของการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตคนอย่างเป็นตัวของตัวเอง

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2541, หน้า 6) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาว่า หมายถึงกระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริมชักนำและสร้างโอกาสให้กับประชาชนในชุมชนทั้งส่วนบุคคล กลุ่มชน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องหนึ่งเรื่องใดหรือหลายเรื่องรวมกัน

ปรีชญา เวสารัชช์ (2528, หน้า 5) ได้นิยามการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็นการที่ประชาชนเข้าไปเกี่ยวข้องโดยใช้ความพยายามหรือใช้ทรัพยากรบางอย่างส่วนตนในกิจกรรมมุ่งสู่การพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วมมีองค์ประกอบ คือ ประชาชนเข้าเกี่ยวข้องในกิจกรรมพัฒนา ผู้เข้าร่วมได้ใช้ความพยายามบางส่วนตน เช่น ความคิด ความรู้ ความสามารถ แรงงาน หรือทรัพยากรบางอย่าง เช่น เงิน วัสดุในกิจกรรมการพัฒนา

บุญเด่น วุฒิเมธี (2534, หน้า 67) กล่าวว่า สาระสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นหมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มการพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบมากถึงตัวประชาชนเอง การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นแนวคิดทางยุทธศาสตร์ของหลักการพัฒนาชุมชนที่จะทำให้ประชาชนบังเกิดความรู้สึกในตัวเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง ความรู้สึกเป็นเจ้าของในการดำเนินการตามโครงการต่าง ๆ ในชุมชนซึ่งจะนำไปสู่ความสามารถและประสิทธิภาพในการปกครองตนเองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2537, หน้า 182) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นการที่บุคคล หรือคณะบุคคลเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนทำประโยชน์ ในเรื่องต่าง ๆ หรือกิจกรรมต่าง ๆ อาจเป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจหรือกระบวนการบริหาร ซึ่งประสิทธิผลขององค์การขึ้นอยู่กับความร่วมมือของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับองค์การนั้นในการปฏิบัติการกิจให้บรรลุเป้าหมาย วิธีการหนึ่งในการรวมพลังความคิด สติปัญญา ก็คือการให้มีส่วนร่วม การให้บุคคลมีส่วนร่วมในองค์การนั้นบุคคลจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการหรือปฏิบัติการกิจเป็นผลให้บุคคลนั้นมีความผูกพันต่อกิจกรรมและองค์การในที่สุด ซึ่งแสดงไว้ตามลำดับภาพดังนี้

ภาพที่ 2 ผลการมีส่วนร่วมในองค์การ

ประยูร ศรีประสาธน์ (2539, หน้า 3) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดและบริหารการศึกษาว่า หมายถึง การเปิดโอกาสหรือจัดให้ประชาชนได้เข้าร่วมเป็นกรรมการของหน่วยงานหรือเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของหน่วยงานหรือเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อการดำเนินงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการบริหารการศึกษา

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2541, หน้า 17) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง

สหประชาชาติ (United Nations, 1987, p.14) ได้อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะที่เป็นกระบวนการในการพัฒนาว่า หมายถึง การเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นและมี

พลังของประชาชนในด้านต่าง ๆ ได้แก่การตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคม และการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการปฏิบัติตามแผนการหรือ โครงการด้วยความเต็มใจ

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วม คือการที่สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ผู้บริหารบุคลากรในองค์กร และสมาชิกของชุมชนร่วมกันคิดร่วมกันทำ และร่วมกันประเมินผลเพื่อให้การปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย โดยสิ่งสำคัญของการมีส่วนร่วมคือการเปิดโอกาสให้ประชาชนไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์กรไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมในลักษณะของการร่วมรับรู้ร่วมคิดร่วมทำที่มีผลกระทบต่อตนเองหรือชุมชน

ลักษณะของการมีส่วนร่วม นักวิชาการได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมแตกต่างกันในลักษณะต่าง ๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจว่าศึกษาในด้านใด เช่น

กรรณิกา ชมดี (2524, หน้า13) ได้สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมหลังจากได้ศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ: ศึกษาเฉพาะ โครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา ออกเป็น 10 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมประชาชน (Attendance at Meetings)
2. การมีส่วนร่วมในการออกเงิน (Financial Contribution)
3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ (Membership on Committee)
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ (Position of Leadership)
5. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์ (Interviewer)
6. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน (Solicitor)
7. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค (Customers)
8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม หรือผู้เริ่มการ (Entrepreneurs)
9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน (Employers)
10. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ (Material Contribution)

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2541, หน้า 13) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทว่ามีอยู่ 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ฉอาน วุฒิกรรมรักษา (2526, หน้า 16) ได้จำแนกการมีส่วนร่วมไว้ 5 ขั้นตอน คือ

1. ขึ้นกำหนดความต้องการ
2. ขึ้นวางแผนดำเนินการ
3. ขึ้นตัดสินใจ
4. ขึ้นดำเนินการ
5. ขึ้นติดตามผลงาน

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2534, หน้า 12) กล่าวถึงหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่า หลักการร่วมมือที่สำคัญของประชาชนคือการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างจริงจัง และจริงใจ ทั้งนี้ด้วยการเปิดโอกาสให้มีการศึกษา การร่วมพิจารณาและตกลงใจร่วมกันในการแก้ปัญหาหรือการวางโครงการต่าง ๆ การที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมก็เพื่อเป็นการให้ประชาชนได้มีสิทธิ และความเสมอภาคกัน ในอันที่จะรับผิดชอบในสังคม ประชาชนจะมีโอกาสร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบ

อรุณ รักธรรม (2536, หน้า 270) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมโดยพิจารณาจากระดับการบริหาร โดยชี้ให้เห็นว่าเป็นการมีส่วนร่วมได้ 3 ระดับ คือ ในระดับแนวราบเป็นการมีส่วนร่วมโดยไม่จริงจัง การมีส่วนร่วมในแนวดิ่งเป็นการมีส่วนร่วมกับผู้ที่มีอำนาจมากกว่าผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการบริหารงานที่เกี่ยวข้องทั้งแนวดิ่งและแนวนอน

เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2537, หน้า 19) ได้ศึกษาวิเคราะห์พระราชบัญญัติและระเบียบของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในส่วนที่ให้เอกชนมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาที่ภาครัฐจัดดำเนินการปรากฏว่ามีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษามีอยู่ในลักษณะเดียวคือ ในรูปของคณะกรรมการ การเข้าร่วมในคณะกรรมการก็จะอยู่ในลักษณะของผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิมีความหมายรวมถึงข้าราชการในหน่วยงานอื่น ข้าราชการที่เกษียณแล้วหรือประชาชนทั่วไป

นริวรรณ พรหมขุม (2537, หน้า 7) ได้ศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน จังหวัดขอนแก่น โดยแบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมของกรรมการศึกษาไว้เป็น 2 ด้านคือ

1. การมีส่วนร่วมในด้านนโยบาย ได้แก่การให้ข้อมูล การให้คำแนะนำ และการร่วมตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในด้านปฏิบัติการ เช่น แรงงานเงิน/วัสดุอุปกรณ์ ประชาสัมพันธ์และประสานงาน

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2538, หน้า 332) กล่าวถึงระบบบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ใช้อยู่ในปัจจุบันและเป็นที่ยอมรับว่าได้ผลในเชิงปฏิบัติมาก มี 3 ระบบคือ

1. ระบบการปรึกษาหารือ (Consulting Management) เป็นการบริหารแบบเปิดโอกาสให้

ผู้ปฏิบัติงานได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในรูปของคณะกรรมการ (Committee) ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจการบริหารและการตัดสินใจให้ผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับงานร่วมมีความรับผิดชอบระบบการปฎิภาหหรือหรือเหมาะสำหรับใช้กับผู้บริหารระดับต้นขึ้นไปโดยการมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าคณะทำงาน ประธานโครงการ ประธานกรรมการหรือกรรมการเป็นต้น

2. ระบบกลุ่มคุณภาพ (QC Circles) เป็นการบริหารแบบเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในรูปของกลุ่มทำงานซึ่งคนเรียกชื่อได้หลายอย่าง เช่น กลุ่มคุณภาพ กลุ่มกิจกรรมคิวิซี กลุ่มพัฒนาคุณภาพ ฯลฯ ระบบบริหารนี้เหมาะสำหรับใช้กับพนักงานระดับปฏิบัติ (Work) หรือระดับหัวหน้างาน (Foreman) เพราะเป็นการฝึกฝนและเปิดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นมีโอกาสทำงานร่วมกันเพื่อค้นหาปัญหา วิเคราะห์ปัญหา หาสาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

3. ระบบข้อเสนอแนะ (Suggestion System) ระบบนี้มีความแตกต่างจากข้อเสนอแนะที่พบเห็นทั่วไปคือมีลักษณะเป็นกล่องหรือตู้รับฟังความคิดเห็นเท่านั้น แต่วิธีนี้จัดให้มีแบบฟอร์มข้อเสนอแนะเพื่อให้พนักงานเพื่อผู้ปฏิบัติงานทุกคนได้กรอกแบบตามที่กำหนด ซึ่งวิธีดังกล่าวนี้ใช้ได้ผลในหลายบริษัท เช่น ธนาคารพาณิชย์บางแห่ง บริษัทเครือซีเมนต์ไทย ซึ่งแต่ละบริษัทจะมีคณะกรรมการพิจารณาข้อเสนอแนะว่าแต่ละข้อเสนอแนะเป็นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพียงใดความเป็นไปได้ในการนำไปสู่การปฏิบัติมากน้อยเพียงใดและสมควรทดลองดำเนินการตามข้อเสนอแนะหรือไม่ อย่างไรก็ตามหากข้อเสนอแนะใดสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ผลทางบริษัทก็จะให้รางวัลตอบแทนแก่ผู้เสนอความคิด

ไพรัตน์ เฑชรินทร์ (2541, หน้า 17-18) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท คือการที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาทั้งกระบวนการตั้งแต่เริ่มแรกของโครงการไปถึงตอนจบของโครงการ ซึ่งครอบคลุมในขั้นตอนต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผนโครงการ
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามโครงการ
3. การมีส่วนร่วมในการติดตามผลและการประเมินผล
4. การมีส่วนร่วมในการใช้ผลประโยชน์จากกิจกรรมของโครงการ

โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen & Uphoff, 1980, pp. 219-222) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้าน

ทรัพยากร การบริหาร และการประสานความร่วมมือ

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits)

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2541, หน้า 82) ให้ความเห็นว่าแนวคิดเรื่องขั้นตอนหรือการมีส่วนร่วมที่เป็นแนวคิดเป็นระบบมากที่สุด มีดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประการแรกที่จะต้องกระทำคือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชากร ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในส่วนขององค์ประกอบในการดำเนินงาน โครงการนั้น จะได้มาจากคำถามที่ว่า ใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่นการช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้จะรวมผลประโยชน์ในทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบ ที่เป็นผลเสียของสังคม

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้นสิ่งสำคัญจะต้องสังเกตคือ ความเห็น (View) ความชอบ (Preference) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

กล่าวโดยสรุป ลักษณะของการมีส่วนร่วมนั้นพิจารณาได้หลายรูปแบบ แต่ลักษณะโดยรวมได้แก่มีลักษณะการมีส่วนร่วมวางแผน การตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการจัดองค์การ การปฏิบัติหรือการดำเนินงาน การบริหาร การสื่อสาร และการประเมินผล ซึ่งอาจจะเป็นการมีส่วนร่วมโดยตรงหรือมีส่วนร่วมทางอ้อม ทั้งในระดับของมีส่วนร่วมเพียงบางส่วน และมีส่วนร่วมทั้งหมด

การบริหารการศึกษา แนวคิดจากทฤษฎีบริหารทั่วไปมีอิทธิพลต่อการบริหารการศึกษาอยู่มากไม่ว่าจะเป็นกลุ่มการจัดการแบบวิทยาศาสตร์ กลุ่มการจัดการแบบบริหาร หรือกลุ่มการจัดการแบบราชการก็ตาม การบริหารมีกระบวนการหรือขั้นตอนมากมายซึ่งนักวิชาการได้จัดแบ่งกระบวนการบริการแตกต่างกันไป ดังนี้

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2527, หน้า 4) กล่าวถึงการบริหารการศึกษาว่า หมายถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการเพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคม ในทุกด้านนับตั้งแต่

บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ พฤติกรรมและคุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกับความต้องการของสังคม

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2538, หน้า 3) ได้กล่าวถึงปรัชญาทางการบริหารการศึกษา คือการมุ่งพัฒนาคน (Human Development) เพื่อให้มีการเจริญงอกงามในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ หรือด้านสังคม ดังนั้น การบริหารการศึกษาจึงเป็นกิจกรรมที่มุ่งหวังผลกำไรหรือผลประโยชน์จากการดำเนินงานเหมือนการบริหารธุรกิจต่าง ๆ ไม่ได้ ดังนั้นการบริหารการศึกษาจึงแตกต่างจากการบริหารงานอื่น ๆ ดังนี้

1. ปรัชญาการศึกษา มุ่งพัฒนาคน

2. นโยบาย การให้ความเสมอภาค การให้การศึกษาแก่ประชาชน

กระบวนการ ได้แก่ การถ่ายทอดทัศนคติ คุณธรรม

บุคลากรมีคุณลักษณะพิเศษกว่าบุคลากรบางอาชีพ

ผลผลิต คนที่มีคุณภาพ

อรุณ รัชธรรม (2536, หน้า 86) ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหารของสมาคมผู้บริหารโรงเรียนอเมริกา (The American Association of School Administrators) ได้ให้คำจำกัดความของกระบวนการบริหารไว้ 5 ประการ ได้แก่

1. การวางแผน (Planning)
2. การจัดสรรทรัพยากร (Allocation)
3. การกระตุ้น (Stimulation)
4. การประสานงาน (Coordinating)
5. การประเมิน (Evaluation)

อรุณ รัชธรรม (2536, หน้า 86) กล่าวถึงกระบวนการบริหารการศึกษาไว้ว่า ประกอบด้วย การตัดสินใจ (Decision-Making) การวางแผน (Planning) การจัดองค์ประกอบ (Organizing) การสื่อสาร (Communication) การใช้อิทธิพล (Influencing) การประสานงาน (Coordinating) และการประเมิน (Evaluation)

กล่าวโดยสรุป การบริหารการศึกษาหมายถึงกระบวนการพัฒนาทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคมเพื่อให้บุคคลดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข และสามารถเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศตามความเหมาะสมและศักยภาพของบุคคลนั้นโดยยึดหลักปรัชญาทางการศึกษาว่าการศึกษามุ่งพัฒนาคน คือให้เกิดพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และ สติปัญญา เป็นการพัฒนาทั้งความรู้ความสามารถและคุณธรรม จริยธรรมเพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม การบริหารแบบมีส่วนร่วมมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2537, หน้า 183) ได้เสนอแนวทางในการที่จะกำหนดว่าเมื่อไรจะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและควรจะมีส่วนร่วมมากน้อยอย่างไรในการตัดสินใจว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจนี้ควรขึ้นกับธรรมชาติของปัญหาและสถานการณ์ ในการกำหนดรูปแบบและปริมาณของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจนั้นมีกฎ 2 กลุ่ม คือ

1. กฎกลุ่มแรกเป็นการส่งเสริมคุณภาพของการตัดสินใจ
 2. กฎกลุ่มที่สองเป็นการส่งเสริมการยอมรับการตัดสินใจ
- การตัดสินใจนั้นมีทางเลือกอยู่ 5 วิธีตั้งแต่ผู้บริหารตัดสินใจเองคนเดียว (Unilateral) จนถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างเต็มที่ (Shared) ทางเลือกในการตัดสินใจทั้ง 5 วิธี ดังนี้

1. ผู้บริหารใช้ข้อมูลที่มีอยู่แล้วตัดสินใจเองตามลำพัง
 2. ผู้บริหารแสวงหาข้อมูลจากผู้อื่น แล้วตัดสินใจเอง
 3. ผู้บริหารหรือผู้เกี่ยวข้องแสวงหาความคิดและข้อเสนอแนะแล้วตัดสินใจเอง
 4. ผู้บริหารปรึกษากับผู้เกี่ยวข้องเป็นกลุ่ม แสวงหาความคิดเห็นร่วมกันโดยการอภิปรายแล้วตัดสินใจ
 5. ผู้บริหารร่วมคิดกับกลุ่มเกี่ยวกับสถานการณ์และปัญหา แล้วให้กลุ่มตัดสินใจ
- ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับการมีส่วนร่วม พฤติกรรมการมีส่วนร่วมกับภาวะผู้นำ เป็นพฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดซึ่งมักจะปรากฏอยู่ในทุกองค์การอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หากจะพิจารณาพฤติกรรมในส่วนของภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วมแล้วจะสามารถแยกวิเคราะห์ได้ 3 ประเด็นใหญ่ ๆ (อรุณ รัชธรรม, 2536, หน้า 271-272) ดังนี้คือ

1. การนำไปสู่ความสำเร็จ ในการบริหารงานความสำเร็จขององค์การจะเกิดขึ้นหรือไม่ ล้วนอยู่ที่ภาวะของผู้นำว่าจะยินยอมให้ผู้ตามมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมเพียงใด ภาวะผู้นำกับการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติจึงมีความสำคัญในการนำไปสู่ความสำเร็จ
2. การนำเอาความรู้พฤติกรรมองค์การในส่วนภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วมไปใช้ประโยชน์หลักการในข้อนี้ คือ การยอมรับปรัชญาที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีความรู้ความสามารถที่แตกต่างกัน หากได้มีการเอาความรู้ความสามารถของบุคคลเข้ามาทำงานร่วมกันแล้ว ย่อมจะส่งผลให้เกิดประโยชน์แก่องค์การ
3. ในการแก้ไขสถานการณ์ต่าง ๆ ภาวะของผู้นำและการมีส่วนร่วมนั้นไม่เพียงแต่จะมีประโยชน์ต่อความอยู่รอดขององค์การเท่านั้น แต่สาระสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การที่ผู้นำและ

ผู้ตามจะมีบทบาทร่วมกันในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับองค์กรและร่วมกันปรับเปลี่ยนกลยุทธในการบริหารงานให้มีความเหมาะสมคั้งนั้นหากพฤติกรรมขององค์กรในส่วนองภาวะผู้นำ และการมีส่วนร่วมเปิดโอกาสให้มีการร่วมแรงใจแล้วย่อมสามารถที่จะแก้ไขปัญหาองค์กรได้ระดับหนึ่ง

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2537, หน้า 96) จากการศึกษาภาวะผู้นำที่มหาวิทยาลัยแห่งรัฐโอไฮโอ และจากทฤษฎี 3 มิติของเรดดิน และเบลนชาร์ด (Reddin & Blandhard) ได้สร้างเป็นภาวะผู้นำ 4 แบบ คือ

1. แบบสั่งการ (Telling) เป็นพฤติกรรมที่มุ่งงานสูงและมุ่งสัมพันธ์ต่ำ
2. แบบการแนะ (Selling) เป็นพฤติกรรมที่มุ่งงานสูงและมุ่งสัมพันธ์สูงด้วย
3. แบบการให้มีส่วนร่วม (Participating) เป็นพฤติกรรมที่มุ่งสัมพันธ์สูงและมุ่งงานต่ำ
4. แบบมอบอำนาจ (Delegating) เป็นพฤติกรรมที่มุ่งงานต่ำและมุ่งสัมพันธ์ต่ำด้วย

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมของบุคคลในองค์กรนั้นมีระดับและวิธีการแตกต่างกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้นำ และรูปแบบของภาวะผู้นำด้วย จึงกล่าวได้ว่า ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ หากผู้นำมีความเป็นเผด็จการในการใช้อำนาจมากการมีส่วนร่วมก็อยู่ในระดับต่ำในทางตรงกันข้ามหากผู้นำมีวิญญานเป็นประชาธิปไตยการมีส่วนร่วมก็ย่อมอยู่ในเกณฑ์สูง

ปัจจัยที่สนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม

ปัจจัยที่มีสนับสนุนการมีส่วนร่วม สำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นอยู่ที่การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การริเริ่ม การวางแผน การตัดสินใจ การร่วมรับผิดชอบ ตลอดจนการร่วมประเมินผล ในเรื่องของปัจจัยที่จะสนับสนุนส่งเสริมการมีส่วนร่วมดังกล่าว นักวิชาการได้ศึกษาไว้ ดังนี้

อำนาจ อนันตชัย (2526, หน้า 138) กล่าวถึงความสำเร็จของการพัฒนาแบบระดมความร่วมมือขึ้นอยู่กัปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชนตั้งแต่เริ่มแรกว่ามีปัญหา สาเหตุของปัญหา การแก้ไขปัญหา ด้านความคิดว่าจะทำโครงการอะไร ที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน โดยใช้ประโยชน์จากแรงงาน ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างเต็มที่
2. การผสมผสานแผนงานและโครงการของส่วนราชการด้วยการพัฒนาความรู้ ทักษะความสามารถด้านประชาชนและคุณภาพของเจ้าหน้าที่เพื่อแก้ปัญหาเดือดร้อนสนองผลประโยชน์ได้ถูกต้องตามเวลาและสถานที่

3. การสร้างองค์กรท้องถิ่น กลไกการประสานงาน งบประมาณ ปัจจัยดำเนินงานทั้งภาครัฐและเอกชนตามความต้องการอันจำเป็นของประชาชน

ปรัชญา เวสารัชช์ (2528, หน้า 33-35) กล่าวถึงปัจจัยที่ผลักดันการมีส่วนร่วมของประชาชน 4 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยภายในตัวบุคคลเป็นแรงผลักดันหรือแรงจูงใจที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลเอง
2. ปัจจัยสภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง
3. ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น
4. รางวัลตอบแทนคือประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาโดยหวังผลประโยชน์ตอบแทน

ประวิทย์ พูจิตร์กานนท์ (2530, หน้า 1-5) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยการบริหารการเข้ามามีส่วนร่วมทางธุรกิจของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร สรุปว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมของประชาชนในการพัฒนา ได้แก่ ปัจจัยด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านวัฒนธรรมและปัจจัยด้านจิตวิทยาสังคม

ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2541, หน้า 268-271) ได้วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร สรุปว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมมีดังนี้

1. ปัจจัยที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม

1.1 โครงสร้างทางเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรม จะช่วยให้ชุมชนมีความพร้อมในการสนับสนุนโรงเรียนด้านการเงิน เพราะเป็นย่านอุตสาหกรรมย่อมทำให้เกิดภาวะเศรษฐกิจดี

1.2 ลักษณะนิสัยของคนไทยช่วยส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนกล่าวคือโดยทั่วไปคนไทยมีนิสัยชอบทำบุญไม่ค่อยจะปฏิเสธคำร้องขอของผู้อื่น โดยเฉพาะโรงเรียนที่เป็นสถาบันสอนบุตรหลานให้เป็นคนดี มีความรู้

1.3 ระบบการเมืองการปกครองท้องถิ่นกระตุ้นให้นักการเมืองเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน ซึ่งในช่วงที่มีการเลือกตั้งผู้สมัครมักต้องไปพบกับประชาชนและช่วยเหลือกิจกรรมของสังคม โดยเฉพาะวัดกับโรงเรียนที่เป็นสถาบันหลักของชุมชน

2. ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน

2.1 ความศรัทธาของชุมชนที่มีต่อโรงเรียนหากโรงเรียนสร้างความศรัทธาให้กับชุมชนได้ เช่น ผลการเรียนรู้ นักเรียนสามารถสอบชิงทุนหรือสอบเข้าสถาบันที่มีชื่อเสียงได้ โรงเรียนได้รับรางวัลชนะเลิศ ครูอาจารย์เอาใจใส่ต่อเด็ก โรงเรียนชนะการประกวดผลงานทางวิชาการ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ทำให้ชุมชนเกิดความศรัทธาต่อโรงเรียน

2.2 ชุมชนมีความรู้สึกว่าตนเองเป็นเจ้าของโรงเรียนและต้องมีหน้าที่ต่อโรงเรียน

ความรู้สึกดังกล่าวมักอยู่ในรูปของโรงเรียนของเรา การเป็นศิษย์เก่า การเป็นบุคคลที่มีส่วนร่วมในการก่อตั้ง และทำนุบำรุงโรงเรียน การเป็นผู้ปกครองนักเรียน ฯลฯ

2.3 ความคาดหวังของชุมชนต่อโรงเรียนได้แก่ความคาดหวังว่าโรงเรียนจะส่งสอนบุตรหลานของเขาให้เป็นคนเก่ง ดี และคาดหวังให้โรงเรียนมีคุณภาพไม่เป็นรองโรงเรียนอื่น

2.4 ชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีกับโรงเรียนหากผู้บริหารและครูเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ โรงเรียนให้การต้อนรับประชาชนอย่างดี เอาใจใส่บุตรหลานของประชาชน ชุมชนก็จะให้ความร่วมมือกับโรงเรียนด้วยดี

3. ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน

3.1 ปัจจัยเกี่ยวกับผู้บริหารและครูซึ่งได้แก่ ผู้บริหารและครูมีความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน ให้เกียรติและกำลังใจแก่ผู้เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน โรงเรียนมีครูเก่าหรือศิษย์เก่าปฏิบัติหน้าที่เป็นครูอยู่ในโรงเรียน ครูสนใจเอาใจใส่ต่อการเรียนการสอน ฯลฯ

3.2 ปัจจัยเกี่ยวกับผลงานและวิธีปฏิบัติของโรงเรียน เช่น โรงเรียนที่มีชื่อเสียงด้านวิชาการ มีความเชื่อถือในเรื่องการเงิน โรงเรียนมีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ฯลฯ

กล่าวโดยสรุป ปัจจัยที่สนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามีอยู่หลายประการ ที่สำคัญก็คือ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเห็นความสำคัญและสนองนโยบายของรัฐในเรื่องนี้ โดยจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์และสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนให้แนบแน่น อย่าคิดแต่เพียงว่าโรงเรียนตั้งอยู่ในชุมชนที่มีเศรษฐกิจดีก็ควรจะได้รับ การสนับสนุน โรงเรียนจะต้องสร้างผลงานให้ชุมชนเกิดความศรัทธาและความพึงพอใจ เพื่อที่ประชาชนจะได้เข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนการจัดการศึกษาในด้านต่าง ๆ ให้ดำเนินไปสู่เป้าหมาย

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม เกี่ยวกับอุปสรรคหรือปัญหาของการมีส่วนร่วม นั้นได้มีผู้ศึกษาไว้ ดังนี้

ธวัช ทันทิพา (2521, หน้า 11) ได้ศึกษาบทบาทของโรงเรียนชุมชนในการพัฒนาชนบทในประเทศไทย; เขตการศึกษา 12 พบว่า ปัญหาการมีส่วนร่วมของกรรมการโรงเรียนส่วนใหญ่กรรมการโรงเรียนมีฐานะยากจน จึงทำให้ไม่สามารถเสียสละเวลาให้กับการทำหน้าที่เป็นกรรมการโรงเรียน ได้อย่างเต็มที่ เพราะต้องคำนึงถึงปากท้องของตนเองก่อน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 277) กล่าวถึงปัญหาของกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนว่า กรรมการมักไม่ทราบบทบาทหน้าที่โรงเรียน ก็ไม่ทราบระเบียบปฏิบัติที่แน่นอน โรงเรียนห่างเหินกัน ขาดความสัมพันธ์ ร่วมมือ เมื่อมีการประชุมกรรมการศึกษาก็มักขอปรึกษา เป็นสาเหตุที่ทำให้กรรมการศึกษาไม่ยอมมาประชุม

บุญฉวี วุฒิมณี (2534, หน้า 69-70) กล่าวถึง ข้อจำกัดในการจัดตั้งและพัฒนา องค์กร
ประชาชนไม่ก้าวหน้าไปเท่าที่ควร ทั้งนี้มีสาเหตุเนื่องมาจาก

1. ผู้นำท้องถิ่นของประชาชนนั้นถูกกำหนดบทบาทและสร้างขึ้น โดยขบวนการทางราชการ
จึงทำให้มีความรู้สึกว่าเป็นคนของทางราชการมากกว่าเป็นคนของประชาชน ผลงานที่เกิดขึ้นเป็น
ของราชการมากกว่าเป็นของประชาชน ผู้นำท้องถิ่นจึงไม่สามารถดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้
เพราะประชาชนเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นไม่ได้เป็นผู้นำของเขาอย่างแท้จริง

2. ผู้นำท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการบริหารจัดการค่อนข้างจำกัด และมักถูก
ครอบงำ และการชี้แนะต่าง ๆ จากราชการ ผู้นำท้องถิ่นจึงมีสภาพเหมือนหุ่นยนต์ ทำให้ขาดความ
ศรัทธาทั้งจากประชาชนและข้าราชการ

3. ผู้นำท้องถิ่นมักแสวงหาอิทธิพลใส่ตนหรือพรรคพวกของตน แทนที่จะพิทักษ์
ประโยชน์ของประชาชนกลับกลายเป็นผู้กดขี่และอาจเป็นเครื่องมือของผู้มีอิทธิพล

4. โครงสร้างและระบบสังคมที่มีต่อทัศนคติ ค่านิยมของประชาชนไทยต่อการยอมรับ
สภาพชี้นำโดยผู้นำท้องถิ่นและข้าราชการ ขณะเดียวกันค่านิยมแบบอัตนิยม คือไม่ชอบยุ่งเกี่ยวกับ
เรื่องคนอื่นมีผลกระทบต่อการจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชน

สุนทร ชอบทำดี (2534, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาค้นคว้า พบว่า กระบวนการศึกษาไม่ทราบว่
การประชาสัมพันธ์เป็นหน้าที่ของตน สาเหตุมาจากการประกอบอาชีพประจำวันเป็นสำคัญ

จุฬาร ศิสฺสุนทร (2537, หน้า 99) ได้ทำการศึกษาค้นคว้า พบว่า โรงเรียนไม่สามารถ
ปฏิบัติตามคำแนะนำของกรมการศึกษาได้ สาเหตุมาจากการการศึกษาขาดความรู้ความเข้าใจใน
บทบาทหน้าที่นอกจากนี้โรงเรียนยังขาดความพร้อมที่จะให้บริการแก่ชุมชนและหน่วยงานอื่น
เนื่องจากขาดบุคลากรที่รับผิดชอบ เพราะบุคลากรน้อยและไม่อยู่ในพื้นที่

เปลี่ยน ศิริรังสรรค์กุล (2537, หน้า 98-99) ได้ศึกษาความคิดเห็นของคณะกรรมการ
ศึกษาประจำโรงเรียนและครูเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก พบว่า ครูมีความเห็นว่ากรมการศึกษามีระดับ
ความรู้ต่ำ คือจบเพียงชั้น ป.4 จึงเป็นปัญหาในการทำหน้าที่ของกรมการศึกษา สำหรับกรมการ
ศึกษานั้นมีอาชีพส่วนตัวจึงไม่มีเวลาร่วมกิจกรรมกับโรงเรียนได้เต็มที่ นอกจากนี้ครูมีความเห็นว่า
กรมการศึกษามีที่อยู่อาศัยห่างไกลจากโรงเรียนจึงทำให้ช่วยพัฒนาโรงเรียนได้น้อย

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2541, หน้า 61-62) กล่าวถึงปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบทไว้ 2 ประเด็น ดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับตัวของชาวชนบทเอง จำแนกออกเป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้

1.1 ชาวชนบทขาดนิสัยการทำงานร่วมกันอย่างจริงจังและถาวรจะมีแต่การร่วมกัน

ทำงานเป็นครั้งคราว ทั้งนี้เพราะในอดีตประเทศไทยเป็นสังคมที่มั่งคั่งจึงไม่จำเป็นต้องเสริมสร้างการทำงานร่วมกัน

1.2 ชาวชนบทไทยประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่เต็มไปด้วยความไม่แน่ใจว่าจะได้รับประโยชน์โดยตรงในระยะสั้น ดังนั้นการมีส่วนร่วมที่หวังผลระยะยาวจึงค่อนข้างลำบาก

1.3 ชาวชนบทไทยอยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์และลัทธิพ่อปกครองลูก (Paternalism) ทำให้คิดหวังพึ่งบุคคลภายนอกมากเกินไป และหวังที่จะให้บุคคลอื่นทำทุกสิ่งทุกอย่างให้

1.4 ชาวชนบททราบว่าตนเป็นผู้มีฐานะต่ำต้อยในสังคมทำให้กลัวคนภายนอกดูถูกเจ้าหน้าที่และนักพัฒนาจึงหาข้อมูลเท็จที่แท้จริงจากชาวชนบทได้ยาก

1.5 ชาวชนบทมักเลือกผู้นำที่คิดว่าจะสามารถอุปถัมภ์ตนได้ จึงมักจะเลือกจากคนร่ำรวย ผู้มีหน้ามีตา หรือผู้มีสายสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่คือบุคคลภายนอก

1.6 คนไทยทั่วไปโดยเฉพาะชาวชนบท ไม่ชอบแสดงตัวเป็นศัตรูกันซึ่งหน้าและไม่ชอบโต้เถียง

1.7 ชาวบ้านไม่คุ้นเคยกับการฝึกให้วางแผนการทำงานล่วงหน้า ดังนั้นผลงานของชาวชนบทจึงไม่ค่อยจะเป็นระบบและขาดทฤษฎีระยะด้านเวลา

2. ปัญหาเกี่ยวกับตัวเจ้าหน้าที่หรือระบบราชการ จำแนกเป็น 2 ประเด็นย่อย ๆ ได้ ดังนี้

2.1 นโยบายในระบบราชการมักมาจากเบื้องบน

2.2 ระบบการจัดสรรงบประมาณจัดทำกันในส่วนกลาง ทำให้โครงการที่มาจากเจ้าหน้าที่และชาวชนบทเกิดขึ้นยากลำบาก

2.3 ระบบการบริหารที่ถูกสั่งการมาจากเบื้องบน ทำให้การประสานงานของเจ้าหน้าที่ระดับสนามของแต่ละกรมกอง เป็นไปด้วยความยากลำบาก รวมทั้งแนวทางการมีส่วนร่วมและการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่แต่ละฝ่ายมีความเข้าใจแตกต่างกัน

2.4 ระบบการให้ทุนให้ไทยไม่ได้ใช้ผลของการปฏิบัติงานที่เกิดแก่ชาวบ้านอย่างแท้จริง แต่ถือเอาความพอใจของผู้บังคับบัญชาและกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นหลัก

2.5 วัฒนธรรมความสัมพันธ์แบบผู้ใหญ่น้อยและระบบอุปถัมภ์ทำให้เจ้าหน้าที่เข้าใจว่าตนเองมีฐานะสูงกว่าชาวชนบท

2.6 เจ้าหน้าที่ราชการมีแนวโน้มที่จะชอบทำงานในสำนักงาน

ไพรัตน์ เจริญรินทร์ (2541, หน้า 62-63) กล่าวถึงปัญหาและข้อจำกัดในการมีส่วนร่วมของชุมชน ไว้ดังนี้

1. นโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนส่วนใหญ่ ต้องขึ้นกับระบบราชการ

2. ประชาชนคุ้นเคยกับการได้รับคำสั่ง การยอมรับความถูกต้องของข้าราชการและการ

ยอมรับคอยความช่วยเหลือแทนการช่วยเหลือตนเอง การคิดเองและหลีกเลี่ยงการโต้แย้งกับราชการ

3. กิจกรรมหรือโครงการที่ได้เข้าร่วมส่วนใหญ่ให้ร่วมเฉพาะตอนเสนอโครงการและตอนลงมือปฏิบัติโครงการ ไม่มีการร่วมแบบครบวงจร

4. องค์กรอาสาสมัคร มูลนิธิ และชมรมต่าง ๆ มีมากมายแต่ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ขาดเป้าหมายและหลักที่แน่นอน และขาดการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องและที่สำคัญขาดแกนกลางของรัฐบาลและองค์กรเหล่านี้จะประสานคิดอย่างเป็นทางการในทุกระดับ

5. องค์กรประชาชนส่วนใหญ่มักจะคอยดูแลผลประโยชน์และขยายผลประโยชน์ให้กับกรรมการร่วมกับสมาชิกในสังกัด มากกว่าถึงมือประชาชน

กล่าวโดยสรุป อุปสรรคของการมีส่วนร่วมของกรรมการศึกษานั้นถ้าหากจะพิจารณาจากด้านการกรรมการศึกษาแล้วจะเห็นว่ากรรมการศึกษายังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง เห็นว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของตนไม่มีความสำคัญเพราะการตัดสินใจขึ้นอยู่กับผู้บริหารโรงเรียน ในส่วนสถานภาพครอบครัวของกรรมการศึกษาที่มีรายได้ต่ำจะต้องให้ความสำคัญของการอยู่รอดของครอบครัวก่อนจึงไม่มีเวลาให้กับหน้าที่คณะกรรมการสถานศึกษา ส่วนในด้านโรงเรียนนั้นผู้บริหารมักไม่เห็นความสำคัญของกรรมการศึกษาเพราะคิดว่าศักยภาพของโรงเรียนมีเพียงพอ

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้บรรลุตามความมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง จึงกำหนดให้มีคณะกรรมการซึ่งเป็นองค์คณะบุคคลทำหน้าที่กำกับ และส่งเสริม สนับสนุนกิจการของสถานศึกษาให้เป็นไปตามนโยบาย มาตรฐานในการบริหารจัดการทางการศึกษา ทั้งนี้ การดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จนั้น สถานศึกษาและคณะกรรมการต้องเข้าใจ บทบาทหน้าที่ของกันและกัน ควรมีรูปแบบ วิธีการทำงานที่ประสานสอดคล้องกันโดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อการพัฒนาการศึกษาให้บรรลุผลตามที่ร่วมกันกำหนดขึ้น ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 11) มีบทบาท 3 ประการดังนี้

1. ให้ความเห็นชอบนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา นโยบายของสถานศึกษา คือ แนวปฏิบัติที่สถานศึกษาใช้ในการปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา ซึ่ง คณะกรรมการสถานศึกษาต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของสถานศึกษา สำหรับแผนพัฒนาของสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วยวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของสถานศึกษาคณะกรรมการสถานศึกษาควรมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของสถานศึกษา และจัดทำกลยุทธ์ เพื่อพัฒนา

สถานศึกษา คอยกำกับสถานศึกษา โดยการติดตามการปฏิบัติงานของสถานศึกษารวมทั้งให้ความเห็นให้ข้อเสนอแนะและคำปรึกษา เพื่อให้สถานศึกษาดำเนินการให้เป็นไปตามกฎกติกา ได้แก่ กฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และของสถานศึกษาเอง หากสถานศึกษาดำเนินการไม่สอดคล้อง หรือไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง และนโยบายดังกล่าว คณะกรรมการสถานศึกษาต้องแจ้งให้สถานศึกษาดำเนินการ หากสถานศึกษายังไม่ดำเนินการ คณะกรรมการต้องเสนอความเห็นไปยังกรรมการตัดสิน ซึ่งได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อพิจารณาสั่งการหรือแจ้งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสั่งการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป

สรุป สาระสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนนั้นอยู่ที่การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การริเริ่ม การวางแผน การตัดสินใจ การร่วมรับผิดชอบ

2. การส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อกิจการของสถานศึกษา มีการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษาเพื่อให้สถานศึกษามีความเข้มแข็ง บริหารงานอย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพ สามารถให้บริการ การศึกษาแก่เยาวชนและประชาชน ได้อย่างกว้างขวางทั่วถึง และจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับ ศรัทธา เชื่อถือ ของประชาชน ชุมชน และท้องถิ่น

สรุป สร้างความศรัทธาให้กับชุมชนได้ เช่น ผลการเรียนดี นักเรียนสามารถสอบชิงทุน หรือสอบเข้าสถาบันที่มีชื่อเสียงได้ โรงเรียนได้รับรางวัลชนะเลิศ ครูอาจารย์เอาใจใส่ต่อเด็ก โรงเรียนชนะการประกวดผลงานทางวิชาการ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ทำให้ชุมชนเกิดความศรัทธาต่อโรงเรียน ทั้งนี้ผู้ปกครองก็มีส่วนร่วมในการพัฒนาและชี้แนะให้กับสถานศึกษาได้เช่นกัน

3. การปฏิบัติตามที่กำหนดในกฎหมายว่าด้วยระเบียบทางการศึกษา เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล สำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษา อำนาจหน้าที่ในส่วนนี้ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษากำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สรุป ความต้องการด้านคุณภาพของบุคลากรทางด้านการศึกษาและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนทั้งในส่วนที่คาดหวังและสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นและร่วมมือกับครูบุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครองและชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ซึ่งในการกำกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนดให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

และจากบทบาทและอำนาจหน้าที่ของสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าว อาจเปรียบเทียบบทบาทหน้าที่ดังต่อไปนี้

การมีส่วนร่วมของชุมชนและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตามมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 รวมทั้งอำนาจหน้าที่การบริหารงานบุคคลที่จะเกิดขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหาร ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สรุปอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดังนี้

1. กำกับการดำเนินงานกิจการของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และความต้องการของชุมชน และท้องถิ่น
2. ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการกิจการด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา
3. มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาตามที่กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการและบุคลากรทางการศึกษากำหนด โดยมีบทบาทในงานของสถานศึกษา 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านวิชาการ

1.1 ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาให้สอดคล้อง กับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น

1.2 ให้ข้อเสนอแนะ และส่งเสริมสนับสนุนในการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม กระบวนการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

1.3 รับทราบ และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดระบบและการดำเนินการตามระบบ ประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

2. ด้านงบประมาณ

2.1 ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดตั้งและการใช้จ่ายงบประมาณของ สถานศึกษา

2.2 ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะในการออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และแนว ปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารการเงินและการจัดหารายได้จากทรัพย์สินของสถานศึกษาหรือปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับเรื่องนี้ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด

3. ด้านการบริหารงานบุคคล

ปฏิบัติตามที่กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากำหนด ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. ด้านการบริหารทั่วไป

4.1 ให้ความเห็น เสนอแนะ และให้คำปรึกษาในการจัดทำนโยบาย แผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งความต้องการของชุมชน และท้องถิ่น

4.2 รับทราบ ให้ความเห็น และข้อเสนอแนะในการปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพการศึกษาและกิจการของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง ตลอดจนนโยบาย และแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และความต้องการของชุมชน และท้องถิ่น และรายงานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเมื่อสถานศึกษาไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง ตลอดจนนโยบาย และแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

4.3 ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะ ประสาน ส่งเสริม สนับสนุนเกี่ยวกับการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา รวมทั้งปกครองดูแลบำรุงรักษา ใช้ และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษาตามที่กฎหมายระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด

4.4 ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะ และให้คำปรึกษาในการออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ แนวปฏิบัติ ฯลฯ ในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด

4.5 ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะ และให้คำปรึกษาในการส่งเสริมความเข้มแข็งในชุมชนและสร้างความสัมพันธ์กับสถาบันอื่น ๆ ในชุมชนและท้องถิ่น

4.6 ปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับกิจการของสถานศึกษา ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนพัทธารุโณทัย สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โดยผู้วิจัยได้เลือกตัวแปรที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับการให้ความร่วมมือของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา คือ สถานภาพของผู้ปกครอง ได้แก่ ระดับช่วงชั้น วุฒิการศึกษา และอาชีพ

สถานการณ์ ของผู้ปกครองนักเรียนเป็นตัวแปรที่มีผลต่อบทบาทการมีส่วนร่วมในการบริหารสถาน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ ปราโมทย์ กิ่งแก้ว (2544, หน้า 102) ที่ได้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดภูเก็ต พบว่า ผู้แทนครูมีบทบาทการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาสูงกว่าผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สรุปได้ว่าผู้ปกครองนักเรียนที่เป็นผู้แทนครูเป็นบุคลากรที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาโดยตรงจึงมีพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ในด้านการเป็นคณะกรรมการบริหารองค์กร และมีโอกาสได้ร่วมในการบริหารการศึกษาอยู่แล้วโดยตรงจึงทำให้ผู้แทนครูมีบทบาทมากกว่าผู้แทนชุมชน และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540, หน้า 25) ได้มีนโยบายในการเผยแพร่ความรู้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา ส่งผลให้ผู้บริหารแสดงภาวะผู้นำ กล่าวคือ ต้องเป็นผู้มีความรับผิดชอบสูงในการปฏิบัติหน้าที่คณะกรรมการสถานศึกษา

ระดับช่วงชั้น การจัดระดับช่วงชั้นตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของนักเรียนตามที่ปกครองที่มีบุตรหลานที่อยู่ในความดูแล การแบ่งช่วงชั้น ช่วงชั้นที่ 1-2 คือระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ช่วงชั้นที่ 3 คือระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในแต่ละระดับช่วงชั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภักดี รักความดี (2546) ได้วิจัยเรื่องปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาที่มีบุตรหลานศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยม 1-3 มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากกว่าคณะกรรมการสถานศึกษาที่มีบุตรหลานศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษา 1-6

วุฒิการศึกษา ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้กำหนดวุฒิการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนพัทธยาอรุโณทัย สังกัดสำนักงานบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน แบ่งออกเป็น 2 ระดับ ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี และปริญญาตรีขึ้นไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวัช พานิชวงษ์ (2546) ได้วิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนในเขตอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ปัจจัยด้านสถานภาพของผู้ปกครอง คือ วุฒิการศึกษา ความรู้เกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วม และเจตคติต่อการมีส่วนร่วม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนใน 3 ด้านได้แก่ ด้านความรู้ ด้านพฤติกรรม และด้านอาชีพ ส่วนปัจจัยด้านสถานภาพของผู้ปกครอง และด้านอาชีพของผู้ปกครองนั้น มีความสัมพันธ์ทางลบกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ของ

นักเรียนในด้านความรู้ และด้านพฤติกรรม ส่วนตัวแปรจำนวนบุตร และตำแหน่งทางสังคมในท้องถิ่น พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน สุนิย์ สุวรรณณิ (2534, หน้า 105) ที่มีความเห็นว่าชุมชนส่วนใหญ่มีระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการประกอบอาชีพทำให้ไม่ค่อยมีเวลาสนใจกิจกรรมของสถานศึกษา และอีกประการหนึ่งคือคณะกรรมการสถานศึกษาจากผู้แทนชุมชนส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาเพียงภาคบังคับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พันธ์ หันนาคินทร์ (2524, หน้า 6) ที่มีความเชื่อว่า คนที่ได้รับการศึกษาสูงหรือมีโอกาสในการศึกษามากกว่าจะมีโอกาสเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้มากกว่าคนที่ได้รับการศึกษาน้อย สถานภาพ จึงเป็นตัวแปรสำคัญที่นำมาศึกษาวิจัยในครั้งนี้

อาชีพ ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดอาชีพของผู้ปกครองนักเรียน ตามลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม ของผู้ปกครอง แบ่งออก 3 ระดับ คือ รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ ประกอบธุรกิจ/ค้าขาย และรับจ้าง เป็นตัวแปรที่สำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วัชรภรณ์ พัทธน์เมธี (2546) ได้วิจัยเรื่อง “ความต้องการของผู้ปกครองเกี่ยวกับลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการจัดการศึกษาปฐมวัยในอำเภอคอยสะแกด จังหวัดเชียงใหม่” เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาระดับความต้องการของผู้ปกครองเกี่ยวกับลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย ในอำเภอคอยสะแกด จังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อเปรียบเทียบความต้องการของผู้ปกครองเกี่ยวกับลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการจัดการการศึกษาปฐมวัย จำแนกตามความเกี่ยวข้องกับเด็ก รายได้ต่อเดือน และอาชีพของผู้ปกครอง หรือผู้แทนชุมชนจะเป็นบุคคลที่ประกอบอาชีพแตกต่างกัน และมักเข้าใจว่ากิจกรรมของสถานศึกษาเป็นหน้าที่ของครูอาจารย์ (ไพฑูรย์ ยาไทย, 2539, หน้า 84) ดังที่ วีระชัย ศรีเมือง (2537, หน้า 11) กล่าวว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เห็นคุณค่าของการศึกษา และขาดความรู้ความเข้าใจ ไม่ค่อยสนับสนุนการศึกษา และไม่ทราบบทบาทหน้าที่ของตนที่มีต่อโรงเรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับความต้องการมีส่วนร่วมในการบริหารของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ได้ศึกษา มีดังต่อไปนี้

อนุภาพ ธิรลภ (2528, หน้า 21-26) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบและกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา พบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมมีอยู่ 4 ประการ คือ ความใกล้ชิดเจ้าหน้าที่ของรัฐ การคำนึงถึงผลประโยชน์ในการตอบแทน การยอมรับแบบอย่าง และความเชื่อถือในตัวผู้นำ

ประกอบ คุณารักษ์ (2531, หน้า 36) ศึกษารูปแบบความร่วมมือขององค์กรชุมชน

คณะกรรมการศึกษาต่อการพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา พบว่า กรรมการศึกษามีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับต่ำค่อนข้างมากแต่มีความผูกพันกับโรงเรียนค่อนข้างดี เมื่อโรงเรียนมีปัญหา มักให้ความร่วมมือเสมอ ในเรื่องการค้าเงินงานของโรงเรียนนั้นกรรมการศึกษาคิดว่าเป็นเรื่องของคณะครู โดยเฉพาะ ส่วนการให้ความร่วมมือกับโรงเรียนถือเป็นจิตสำนึกในหน้าที่ และเห็นแก่ประโยชน์ของงาน

สุนทร ขอบทำดี (2534, หน้า 78) ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษา เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอ่างทอง พบว่า คณะกรรมการศึกษาส่วนใหญ่มีบทบาทในด้านการประชาสัมพันธ์โรงเรียน มีส่วนร่วมในการประชุมผู้ปกครองนักเรียน ประสานงานให้มีการเผยแพร่ข่าวสารในที่ชุมชน และขอความร่วมมือให้ผู้ปกครองมาเยี่ยมเยียนโรงเรียน ร่วมกิจกรรมของโรงเรียน ในด้านการให้บริการแก่ชุมชนมีส่วนร่วมเสนอแนะและประสานงานให้โรงเรียนกับหน่วยงานอื่นให้บริการความรู้แก่ประชาชนที่โรงเรียน และแสวงหาความช่วยเหลือจากชุมชน นำมาปรับปรุงอาคารสถานที่ไว้บริการชุมชน

ประไพ สุนทรมัจฉะ (2536) ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี และเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาโดยตำแหน่ง กับภาระแต่งตั้งระหว่างโรงเรียนในเขตชุมชนเมืองนอกเขตชุมชนเมือง ในสี่ด้าน คือ ด้านการให้คำแนะนำหรือข้อเสนอแนะ ด้านการประสานงาน ด้านการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุน ด้านการแต่งตั้งคณะทำงาน ผลจากการวิจัย พบว่า ปัญหาการดำเนินงานของคณะกรรมการศึกษาทั้งโดยตำแหน่งและโดยการแต่งตั้งมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และปัญหาการดำเนินงานของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนที่อยู่ในเขตชุมชนเมืองกับนอกเขตชุมชนเมือง มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

จุฬาร ศิสุคนธ์ (2537, หน้า 68) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการปฏิบัติงานของกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัย พบว่า การปฏิบัติงานและปัญหาในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาที่สำคัญ มีดังนี้ 1) ให้คำปรึกษาแนะนำในการกำหนดแนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับการจัดหาวัสดุครุภัณฑ์ และการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร พบว่า กรรมการสถานศึกษาให้คำปรึกษาแนะนำในระดับน้อย และโรงเรียนไม่สามารถปฏิบัติตามคำแนะนำของคณะกรรมการสถานศึกษาได้ 2) การขอความช่วยเหลือและความร่วมมือจากประชาชนหน่วยงาน และส่วนราชการในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่มีในท้องถิ่น การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ให้การส่งเสริมสุขภาพอนามัย การหาวิธีการให้ผู้ปกครองเอาใจใส่นักเรียน ดูแลและแจ้งความประพฤติ

ของนักเรียน พบว่าประชาชนส่วนมากยังไม่ได้ให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียนเท่าที่ควร 3) การให้ข้อเสนอแนะและประสานงานให้โรงเรียนเข้าร่วมงานประเพณีในชุมชนให้ชุมชนอาศัยสถานที่ของโรงเรียนในการจัดกิจกรรมชั่วคราว รณรงค์การเลือกตั้ง การบริการข้อมูลข่าวสาร ให้ยืมวัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็น และเข้าร่วมพัฒนาหมู่บ้าน พบว่า โรงเรียนขาดความพร้อมในการปฏิบัติงาน 4) แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อจัดกิจกรรมวันสำคัญ และจัดงานหาเงินเพื่อพัฒนาโรงเรียนพบว่า ปัญหาในการปฏิบัติงาน คณะทำงานมีเวลาปฏิบัติงานน้อยมาก

สนอง เครือมาก (2541) ได้ศึกษา บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนประถม ศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร ผลการวิจัย พบว่า 1) วิธีการได้มาและ สถานภาพของคณะกรรมการโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ระดับการศึกษาประถมศึกษา อาชีพ เกษตรกรรม และส่วนใหญ่เข้าดำรงตำแหน่งในโรงเรียนโดยการคัดเลือกจากคณะครูในโรงเรียน มากที่สุด 2) ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการโรงเรียน ส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมประชุมสัมมนาจากหน่วยงาน สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดจัดให้รับรู้ ข่าวสารเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่จากเอกสารประกอบการอบรมประชุมสัมมนา ระดับการรับรู้เกี่ยวกับ บทบาทหน้าที่อยู่ในระดับปานกลาง และมีเวลาให้กับการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนเพียงบางงาน 3) ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ โรงเรียนพบว่าปัญหาและ อุปสรรคน้อยในด้านการสนับสนุนการศึกษาของโรงเรียน ด้านการปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบ กระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษา และด้านประกันคุณภาพโรงเรียน และส่วนใหญ่มีปัญหาและอุปสรรคสอดคล้องกัน เรื่องคณะกรรมการที่แต่งตั้งมีภารกิจส่วนมาก ไม่ค่อยมีเวลาให้กับโรงเรียน 4) ผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ โรงเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับ บทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมในบริหารปฏิบัติงานกับโรงเรียน มีผลการปฏิบัติงานน่าพอใจ 5) ความพึงพอใจของคณะกรรมการ โรงเรียนต่อการปฏิบัติหน้าที่โดยรวมอยู่ในระดับมาก 6) ความคาดหวังของคณะกรรมการโรงเรียนต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนในอนาคตด้านคุณภาพ นักเรียน ส่วนใหญ่ต้องการให้นักเรียนมีความรู้ ความสามารถ นำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน และอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข ด้านการบริหารและการจัดการในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน ส่วนใหญ่ต้องการให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการศึกษาด้านประชาชนในชุมชนมีความต้องการให้ ประชาชนได้รับการศึกษาสูงขึ้น และต้องการให้ประชาชนสามารถนำความรู้ไปใช้ในการประกอบ อาชีพได้มีประสิทธิภาพ

พิทักษ์ จอมเมือง (2541) ได้ศึกษาวิจัย การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตรัง พบว่า ระดับการปฏิบัติตาม บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษา ที่มีสถานภาพต่างกันโดยส่วนรวมและ

รายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาที่มีสถานภาพต่างกัน โดยมีส่วนร่วมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้บริหารและข้าราชการครูในโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติงานสูงกว่าผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ปกครองนักเรียน

งานวิจัยต่างประเทศ งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับความต้องการมีส่วนร่วมในการบริหารของชุมชน มีดังต่อไปนี้

พอลลอซซี (Pallozzi, 1981, p. 1481) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบของชุมชนต่อการเข้าไปเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของโรงเรียนท้องถิ่นในมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ประเทศสหรัฐอเมริกาโดยสอบถามคณะกรรมการสถานศึกษา ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบที่ใช้ในการจัดการศึกษาควรขยายไปเป็นรูปแบบของชุมชนเมืองด้วยการจัดการศึกษาในโรงเรียนควรร่วมมือกันทุกฝ่าย โรงเรียนไม่ควรยึดติดอยู่กับนโยบายมากนัก ส่วนฝ่ายชุมชนควรเสนอนโยบายที่ตรงกับความสามารถของตน และสิ่งที่ชุมชนควรคำนึงคือความรับผิดชอบในกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นและอยู่ในวิสัยที่เป็นไปได้

บรูซ (Bruce, 1999, p. 6028-A) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับชุมชน พบว่า ความคาดหวังของโรงเรียนที่เกี่ยวกับชุมชนสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนที่จะมีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนสำหรับความคาดหวังของครูโรงเรียนประถมนั้น ผลการวิจัย พบว่าครูใหญ่คาดหวังที่จะให้ผู้ปกครองของนักเรียนได้มีส่วนร่วมเกี่ยวกับกิจการ หรืองานวางแผนของโรงเรียน ให้องค์การศาสนาและสถาบันอื่นในสังคมได้หันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับการเรียนรู้การอบรมสั่งสอนเด็กให้มากขึ้นในการทำงานมีความคาบเกี่ยวระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของเด็กด้วยครูและปกครองมีความต้องการที่จะให้ครูใหญ่มีที่พักหรือที่อยู่อาศัยภายในบริเวณโรงเรียน ครูใหญ่มีความเห็นว่าการสื่อความหมายระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีอุปสรรคอยู่อย่างหนึ่ง คือการที่ให้ความหมายของสิ่งใดสิ่งหนึ่งถูกเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอันเนื่องมาจากการถ่ายทอดข่าวหรือการส่งข่าวเกิดความผิดพลาด

คิง (King, 1984, p. 1493-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง โรงเรียนในฐานะเป็นชุมชนและความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน จุดมุ่งหมายเพื่อแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสามารถลดความแตกแยกของชุมชน โดยการสร้างความสัมพันธ์ด้วยวิธีการประชาธิปไตยให้เกิดความรู้สึกว่าโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผลวิจัยของบุคคลอื่นที่ได้วิจัยไว้แล้ว 3 คน ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ถ้าหากให้บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องกับการสร้างกฎจะทำให้เขามีความรู้สึกว่า จะต้องรักษากฎนั้นไว้ ถ้าให้เขามีโอกาสเข้าร่วมจะมีการปฏิบัติตามกฎมากขึ้นและถ้าให้บุคคลได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ เขาจะเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของโรงเรียน ความแตกแยกจะน้อยลง

คราฟ (Craft, 1988, p. 1633-A) ได้ศึกษาทัศนคติของชุมชนต่อการจัดการศึกษาและระดับการมีส่วนร่วมในกิจการของโรงเรียน ที่จะทำให้ทัศนคติของชุมชนต่อโรงเรียนดีขึ้น จุดมุ่งหมายคือต้องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการมีส่วนร่วมสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนกับทัศนคติต่อสถานศึกษาของรัฐ ผลการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์กันระหว่างระดับทัศนคติกับระบบโรงเรียนและสิ่งแวดล้อม แต่ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติของชุมชนกับสิ่งแวดล้อม หรือทัศนคติของชุมชนกับระดับการเข้าร่วมในกิจการของโรงเรียน

สรุปรงานวิจัยในต่างประเทศ พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอันจะเป็นหลักประกันให้แก่ผู้รับบริการตามหลักของการประกันคุณภาพการศึกษานั้น จะทำให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเกิดความสมบูรณ์และเป็นการสนองตอบต่อความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น จะทำให้ท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา รับผิดชอบในการจัดการศึกษา ผลที่ตามมาคือการจัดการศึกษาของชาติมีประสิทธิภาพสูง